

Tiltaksplan for bekjempelse av skadelige fremmede organismer 2018-2023

1. Bakgrunn for arbeidet

Fremmede arter er globalt vurdert som en av de viktigste truslene mot naturmangfold etter arealendringer. Også i Norge er fremmede arter en sterkt økende trusselfaktor, og de pågående klimaendringene sammen med økt globalisering vil forsterke spredningen og effekten av fremmede arter i tiden fremover. En nylig undersøkelse utført av Vista Analyse, viser at de samfunnsøkonomiske kostnadene ved fremmede arter i Norge er i størrelsesorden 1,4 - 3,9 milliarder kroner per år. Som det fremgår av *Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012*, er det imidlertid stor forskjell i effekten de ulike fremmede artene utgjør. Av de 2320 fremmede artene som er registrert i norsk natur, er det 216 arter, under 10%, som har havnet på den såkalte svartelista. Siden det er mange fremmede arter som ikke utgjør noen stor risiko, og kostnadene ved tiltak mot fremmede arter ofte er svært høye, er det viktig å sette inn kostnadseffektive tiltak rettet mot de artene og spredningsveiene som utgjør størst risiko for skade på naturmangfold, helse, landbruk og andre samfunnsinteresser.

Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) forplikter Norge til å arbeide mot følgende målsetning i arbeidet mot fremmede skadelige organismer (Aichi delmål 9): *Innen 2020 er fremmede skadelige organismer og deres spredningsveier identifisert og prioritert, utvalgte organismer er kontrollert eller utryddet, og det er innført tiltak for å kontrollere spredningsveier for å hindre introduksjon og etablering.*

Organisasjoner som Den internasjonale plantevernkonvensjonen (IPPC), Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD), Verdens naturvernunion (IUCN) og Verdens dyrehelseorganisasjon (OIE) arbeider aktivt for å dempe skadevirkningene, og har, sammen med en rekke andre organisasjoner, inngått en avtale om et forpliktende samarbeid for å bidra til at delmål 9 i den strategiske planen kan nås. Samarbeidet fokuserer særlig på å tette hull i det internasjonale regelverket, på å øke bevisstheten om problemene fremmede arter utgjør, på innhenting og utveksling av kunnskap om fremmede organismer, og på å fremme et godt samarbeid mellom ulike sektorer både på det internasjonale og det nasjonale nivå.

Innenfor temaet naturmangfold har Stortinget og Regjeringen fastsatt tre nasjonale miljømål som er førende for arbeidet mot fremmede arter i Norge; (1) *økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester*, (2) *ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen til truede og nær truede arter og naturtyper skal forbedres* og (3) *et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for kommende generasjoner*. For å løse de nasjonale miljømålene har det i Norge vært et sterkt fokus på samarbeid på tvers av sektorer for å motvirke skadevirkningene fremmede arter medfører. Det er i 2017 ti år siden *Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter* (heretter

tverrsektoriell strategi) ble underskrevet av 10 statsråder. Strategien fastslår at *"En lang rekke statlige sektorer har ansvar for aktiviteter, forvaltning og håndheving av regelverk som berører innførsel, spredning og eventuell kontroll og bekjempning av fremmede arter. En effektiv innsats for å redusere trusselen fra fremmede arter fordrer derfor en målrettet og koordinert tverrsektoriell innsats"*.

Strategien fastslår videre at den mest kostnadseffektive måten å bekjempe fremmede arter på, er å hindre at de introduseres og etablerer seg, og legger derfor opp til en tre-trinns tilnærming som innebærer at forebygging vil være den foretrukne måten å forhindre uheldige følger av fremmede organismer, at utrydding i visse tilfeller kan være et hensiktsmessig tiltak, og at begrensning av spredning og skade ofte vil være nødvendig for arter som ikke kan utrykkes. Strategien inneholder en rekke forpliktende tiltak som sektorene skal gjennomføre enkeltvis (sektorvise tiltak) eller i samarbeid (fellestiltak).

Sektorenes betydning i arbeidet mot fremmede arter understrekes også i Stortingsmelding 14 (2015-2016) Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold. Handlingsplanen fastslår at *"Klima- og miljødepartementet vil i samråd med berørte departementer utarbeide en samlet, prioritert tiltaksplan for bekjempelse av skadelige fremmede organismer"*. Med bakgrunn i at det finnes flere truede naturtyper i kulturlandskapet som sanddynemark, åpen grunnlendt kalkmark og kulturmarkseng, som er negativt påvirket av fremmede organismer, fastslår nevnte stortingsmelding også at Klima- og miljødepartementet, i samråd med berørte departementer, vil identifisere spredningskilder og spesielt utsatte områder og naturtyper i kulturlandskapet for å iverksette særskilte tiltak mot spredning av skadelige fremmede organismer.

På denne bakgrunnen fikk Miljødirektoratet i oppdrag av Klima- og miljødepartementet å invitere alle relevante sektormyndigheter til å delta i utarbeidelsen av en samlet, tverrsektoriell tiltaksplan for bekjempelse av skadelige fremmede organismer 2018-2023, og det ble opprettet en direktoratsgruppe bestående av Avinor, Fiskeridirektoratet, Forsvarsbygg, Jernbanedirektoratet, Landbruksdirektoratet, Mattilsynet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Riksantikvaren, Sjøfartsdirektoratet, Sysselmannen på Svalbard, Tolletaten, Vegdirektoratet og Miljødirektoratet

2. Inndeling av arbeidet i arbeidspakker

Arbeidet med tiltaksplanen er organisert i seks ulike arbeidspakker, som samlet vil dekke de viktigste aspektene ved forvaltningen av fremmede organismer. Arbeidspakkene dekker i stor grad de prioriterte tiltakene i kapittel 8 i den tverrsektorielle strategien.

Under følger en kort beskrivelse av målsetningene med arbeidspakkene.

2.1 Arbeidspakke 1: Egenevaluering av innsats og samlet prioritering av framtidig innsats mot fremmede organismer.

Målet med arbeidspakken er å kartlegge hvilke oppgaver i tverrsektoriell strategi som gjenstår, og definere hvilke tiltak som skal ha høyest prioritet i perioden 2018-2023. Basert på resultatene fra gjennomgangen, eksisterende kunnskap om fremmede organismer samt norske og internasjonale føringer for arbeidet mot fremmede organismer, vil det bli foreslått prioriteringer og tiltak for å oppnå en styrking samt en bedre målretting og samordning av innsatsen mot fremmede skadelige organismer fram til 2023.

Arbeidspakken vil gå inn på følgende fellestiltak i kap. 8.1 i den tverrsektorielle strategien: *Samordning nasjonalt og internasjonalt, Tverrsektoriell samordning og kompetanseutvikling, Utvikling av regelverk, Utvikle retningslinjer for risikovurdering ved tilsiktet introduksjon, Utvikle systemer for tidlig varsling av fremmede arter som kan komme til Norge, Kartlegging og overvåking av fremmede arter, Forskning og Opplæring og informasjon.*

2.2 Arbeidspakke 2: Artsvis prioritering av tiltak mot fremmede organismer.

Målet med arbeidspakken er å utforme kriterier for nasjonale prioriteringer for hvilke fremmede skadelige organismer det bør utføres tiltak mot, samt å innhente kunnskap som grunnlag for prioriteringene. I den grad det foreligger tilstrekkelig kunnskap, skal arbeidet med å prioritere arter påbegynnes. Det skal lages en plan for hvordan arbeidet med å prioritere arter skal videreføres i perioden tiltaksplanen gjelder for.

Arbeidspakken er først og fremst knyttet til tiltaket *Iverksette tiltak mot etablerte fremmede skadelige arter* i kap. 8.1 i den tverrsektorielle strategien.

2.3 Arbeidspakke 3: Tiltak knyttet til innførsels- og spredningsveier.

Målet med arbeidspakken er å prioritere spredningsveier og foreslå tiltak for å kontrollere innførsel og spredning for å hindre introduksjon og etablering av fremmede skadelige arter i perioden 2018-2023.

Denne arbeidspakken er i mindre grad enn de andre arbeidspakkene knyttet til konkrete fellestiltak i kapittel 8.1 i den tverrsektorielle strategien, men har koblinger til fellestiltaket *Utvikling av regelverk* og flere av de sektorvise tiltakene i strategien.

2.4 Arbeidspakke 4: Områdebasert prioritering av tiltak mot fremmede arter - landlevende karplanter.

Målet med arbeidspakken er å utarbeide en nasjonal anbefaling om hvilke trua naturtyper og geografisk avgrensede områder som bør prioriteres høyest for tiltak mot fremmede skadelige landlevende karplanter i perioden 2018-23. Spredningskilder og spesielt utsatte områder og naturtyper i kulturlandskapet skal identifiseres, og det skal utarbeides særskilte tiltak for å redusere spredningen av fremmede skadelige landlevende karplanter inn i disse områdene.

Denne arbeidspakken er først og fremst knyttet til fellestiltaket *Iverksette tiltak mot etablerte fremmede skadelige arter*.

2.5 Arbeidspakke 5: Områdebasert prioritering av tiltak mot fremmede arter - ferskvannsorganismer.

Målet med arbeidspakken er å utarbeide en nasjonal anbefaling knyttet til hvilke vannforekomster som bør prioriteres høyest for tiltak mot fremmede skadelige ferskvannsorganismer i perioden 2018-2023. Basert på erfaringer med ulike tiltak, eksisterende kunnskap om spredningsmekanismer, ulike arters påvirkninger på det biologiske mangfoldet, samt muligheten til å gjennomføre ulike tiltak, vil det bli foreslått områdebasert prioritering og tiltak for å redusere påvirkninger av fremmede arter i ferskvann.

Denne arbeidspakken er først og fremst knyttet til fellestiltaket *Iverksette tiltak mot etablerte fremmede skadelige arter*.

2.6 Arbeidspakke 6: Plan for utvikling av Miljødirektoratets rolle som kompetansesenter for bekjempelse av fremmede skadelige arter.

Målet med arbeidspakken er å øke kunnskapen om og effektiviteten av bekjempelse av fremmede skadelige organismer, å samle erfaringer fra bekjempelsesprosjekt, å innhente ny kunnskap om bekjempelsesmetodikk samt å vurdere behovet for en felles database med innsynsløsning, der utførte bekjempelsestiltak kan rapporteres.

Denne arbeidspakken er først og fremst knyttet til fellestiltaket *Iverksette tiltak mot etablerte fremmede skadelige arter*.

For noen av arbeidspakkene legges det opp til at deler av arbeidet ferdigstilles som en del av oppfølgingen av tiltaksplanen. Dette er gjort for å gi tilstrekkelig tid til å inkorporere kunnskap fra eksterne prosjekter som vil bli utlyst for å støtte opp under anbefalingene i tiltaksplanen, eller for å tilpasse ferdigstillingen av tiltakspakken til publiseringen av neste versjon av svartelista.

3. Kilder:

Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter (2007):
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/md/vedlegg/planer/t-1460.pdf>

Meld. St. 14 (2015-2016) Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-14-20152016/id2468099/>